

ГАДАЛЬНАЯ КНИГА ХОДЫНЫ (ИЗ КИТАБА КУ-1446)

В. ЧЕКМОНАС

Литовские татары китабами (араб. к-т-б 'книга') называют рукописные книги религиозного содержания, в которых собраны истории пророков, легенды, восточные сказки нравоучительного содержания, „переводы некоторых молитв и сур Корана, описания религиозных обрядов и объяснения основ религии ислама“ [Szyrkiewicz, 1932, s.188].

Китаб, хранящийся в фондах библиотеки Казанского государственного университета (сигнатура 1446; далее КУ-1446), принадлежит к числу наиболее старых рукописей такого рода. Согласно А. К. Антоновичу, разыскавшему и описавшему этот китаб, он был переписан в середине XVII в. с оригинала конца XVI—начала XVII в. [Антонович, 1968, с. 120—131].

Старобелорусский текст в китабе КУ-1446 занимает 35 листов (с 41 по 76; лист 42 утерян); на страницах текст расположен в две колонки („а“ и „б“ в транслитерации). Первую часть этого текста составляет публикуемый далее „оракул“, или гадальная книга, переведенная „с фарсийского и турецкого языков на русский“ (41а 4—6) неким Ходыной (в работе [Dziadulewicz, 1929] имя Ходына не фигурирует). В ней описан один из способов гадания о будущем (отгадывания судьбы, фала), осуществляемый так: нужно было закрыть рукой один глаз и большим пальцем другой руки указать наугад какой-либо стих (вирш) из книги пророков (41б, 4—8). „Значение“ случайного попадания на тот или иной стих и описано в „оракуле“, напр.: „девятый стих указывает, что тебе выпадает дорога куда-то; едь, жизнь обрадует“ (43а, 1—2) и т.д. Перед гаданием нужно было назвать имя соответствующего пророка (в рукописи их упоминается, с учетом текста на утерянном листе, двенадцать), произнести свое имя, указывая по-арабски „раб божий такой-то“ (араб. 'абду 'аллаг 'ебба ...), и назвать планету (связанную с именем пророка), „восходящую“ от такой-то звезды.

Для изучения истории белорусского языка и для понимания языковой ситуации в Великом княжестве Литовском данные арабскоалфавитных памятников имеют немаловажное значение. Оценить это значение в полной мере мешает то обстоятельство, что к настоящему времени опубликовано очень

немного транслитерированных связных текстов (кроме того, все они труднодоступны, см.: [Антонович, 1968, с. 34–44]). Несколько увеличить корпус таких текстов – первая и основная задача данной публикации.

По-прежнему актуальным является, по нашему мнению, совершенствование правил транслитерации арабицы с помощью букв кириллического или латинского алфавита. В данной публикации звуки *o* и *u*, обозначенные в тексте одинаковым образом (вавом с даммай), выделены курсивом; *o*, обозначенное даммой (как и *u*), передается с помощью омеги (ω). Звук *o*, переданный в тексте вавом с кесрой над ним (обычный способ обозначения *o* в более поздних текстах), нами не выделен особо.

Курсивом выделено *z*, обозначенное арабской буквой *za* (в отличие от *z*, переданного буквой *dad*), а также *a* (в начале слова), обозначенное в рукописи с помощью алифа с маддой над ним.

С мягкое в памятнике обозначается тремя буквами; мы транслитерировали букву *sa* знаком *s'* (*ś* у Антоновича), букву *sin* – *s''* (*š* у Антоновича), букву *sin* с тремя точками под ней – *s'''* (*ṣ* у Антоновича).

Взрывное *g*, переданное в арабице гайном, выделено курсивом (в отличие от *g* фрикативного, обозначенного арабской буквой *ha*). Долгое *u* арабского алфавита у нас обозначено с помощью *u*, а краткое *u* – с помощью *i*.

Мы считаем также необходимым отказаться в транслитерованном тексте от знаков препинания и заглавных букв.

Предлагаемая нами транскрипция делает текст более удобочитаемым и в то же время позволяет довольно точно передать „дух памятника“; кроме того, она более удобна для типографского набора.

Транслитерация „оракула Ходьны“ выполнена по фотокопии китаба КУ-1446, выверенной А. К. Антоновичем и хранящейся в его архиве (рукописный фонд библиотеки Вильнюсского государственного университета, сигнатура F150–220).

Публикация посвящается светлой памяти А. К. Антоновича, исследования и разыскания которого создали прочную основу для дальнейшего изучения языка белорусских и польских памятников, написанных арабицей.

Текст

41a (1) < бсм 'лг 'лрхмн 'лрхйм (2) 'алхему 'лиллеги ребби 'л'алемине
васселават 'алей (3) мухеммедин ве'иллги 'аджме'ине > *прітом хвалу бо-
гу (4) і продок селеват' півші йа ходина с'уйу (5) кнігу іс фарсійского и с ту-
рецкого (6) йазіка на рус'кій йезік переложіл дле нев (7) міліх жєб ім по дну
а мене ходіну добри (8) и молітваи успоміналі а той кніз'є с'є в (9) миле і
и і зданія у пророка кніги

416 (1) описану дле мус'ліман іж би им лат'ве фартуну (2) удержат'і іно хто собі хоче задат'і три ра (3) зі <алехм с'угудей> пет'і майет' а три рази пророку (4) селеват' пет'і і очи зежмурит' і на што с'е по (5) лецайе і мановум палцом на одно очко (6) приложит' і смот'рїт'і которого пророка (7) фал уймаг'ца у кнїз'е патрїт' іак'їе слова удлут (8) того се справу на првїй <адем бей гамбер (9) 'еллейги сселама дже 'ефер садик > * божїя би ласка над (10) нїм мовїл ти господарку тодїй собі зега (11) дал твой фал шчас'лівуй прїят'ели удачни (12) а непрїят'ели смутни будет' прїтом с'ветїй < 'ебду (13) 'аллаг'ебба завич > мовїл ти гасподару твуйа

43а (1) деватїй вірш указуїе іж дорога т'ї пока (2) же йезде йед живѡт ъобрадуїе дес'атїй вірш (3) указуїе іж на одно діло полецайеш іно ѡт тойї (4) полецк'ї будеш удачен со вс'їми прїят'ели (5) одїнастїй вірш указуїе іж ъодїн фра(6) сунок указуїе пре то седеку дай малїй даток (7) велку шкодї отде-лайе а дванастїй вірш (8) указуїе іж ъот ъодноїй невести чадї покажет' (9) пре то пїс'ме божїїе прї собі нос'їуші (10) справу твєї на добро оброт'їт' < 'ис'ма (11) ил бей гамбер 'елейги сселама дже 'ефер садик > (12) божїя би ласка над нїм мовїл ти госпо (13) дару іж ъот тога фалу тек с'е бокаже прїят'ели

43б (1) твуйї удачнї а непрїят'ели смутни будет' к тому (2) с' ветїй < 'ебду 'ллаг'ебба зовїч > мовїл господару (3) твуйа плонїта от мус'т'ери з'вїзді усходїт' пер (4) вуї вірш указуїе іж ъодно помушленїю майеш (5) і на добройе помїшленїю мабїт' ведле мїс'ли твояї (6) прї божей ласце мабїт' а другїй вірш указуїе (7) іж штос" із рук вушло твайїх мабїт' зес" до ру (8) к трет'їй вірш указуїе іж із велкого месца тоби (9) фартуна покаже бог тобї пожіток прївлаш (10) чїй живѡт урадуїе чет'вертїй вірш указуїе (11) іж малїтвуйу отца і матк'ї чїмколве бог т'е іспо (12) може і гдїс" пойдеш мїсто дорогї і праці ужї (13) веш пе(в)но о пос'лей мабїт' фартунно патїй вір

44а (1) ш указуїе іж ъот сїнов отрочок рескошї (2) невказуїе нїжлї з іншого чоґос" сподеваш (3) тобї фартуна ку пожітку покаже шостїй вір (4) ш указуїе іж от одного діла або от йако (5) йї справу штос" доброго покаже с'емуй (6) вірш ука(з)уїе іж майеш у дорогу йехат'ї нїжлї (7) мабїт' фартунно добре здѡров їзїїз'дїш (8) 'ос'муй вірш указуїе іж през сон стра (9) шно відайеш нїжлї шчас'т'їе да на радос"т' (10) покаже деватїй вірш указуїе іж т'ї справа поза (11) падла пре то пїс'мо пожіо прї собі нос'ї (12) сперава с'у утворїт' і дву с'ветов парсуна (13) мабїт' йасна дес'атїй вірш указуїе іж з ве (14) лкого мїсца їз стронї фартуна покаже

44б (1) ъодїнастїй вірш указуїе іж ъот одного непрїяа (2) т'ела варуїеш бо злїй шукаїе прїчїна йако бї (3) шкодї довес'т'ї не бїт' безпечному а дванастїй (4) вірш указуїе іж ус"и справу на добро оброт'їт' (5) боже дай то < йе' куб бей-гамбер елейги ссе лам (6) дже 'ефер садик > божїя би ласка над нїм мовїл ти

(7) господару і с того фалу тобі с'ехенча покаже (8) у колко днеш фартуна ку пожитку покаже урадуєш (9) і к тому < ебду аллаг ебба зович > мовіл ти го (10) сподару твैया плоніта от мус'т'ери з'везді усхо (11) діт' первуй вірш указує іж т'обі от та (12) кого чоловіка добре ведійство покаже у кото (13) рого брові на очі понавис'лі урадуєш а др(у) (14) гій вірш указує іж 'одно діло йакойо йес''т'

45а (1) уроблено от того барздо урадуєш а трет'ій (2) вірш указує іж 'одна посвара або т'ежба по (3) каже і с тойі причіни с однім братом ус (4) (с)удіс'-с''а і втрат'іш немало але на окох (5) урад(у)єш чет'вертій вірш указує іж 'о (6) тца і матк'і молітвуйу штос'' до рук пре (7) буде і т'еж гдіс'' пойдеш там фартуна т'і по (8) каже патій вірш указує іж холостому (9) женіт'ба покаже а йес'ли невеста замуж поїде вела (10) доброго покаже шостій вірш указує (11) іж була на т'е хороба але вжо омінула вела богу (12) хвали чіни с'емуй вірш указує іж бит'і іс тор (13) говлі фартуна біла ос'муй вірш указує іж (14) от 'однойі невести або от хлопа із

45б (1) строні фартуна покаже урадуєш деватій вірш (2) указує іж дорога покаже ид дорога мабіт' фар (3) тва добре здоров 'ізійз'діш дес'атій вірш (4) указує іж 'от одного сподара тобі із строні (5) доброго покаже вед твуйі міс'ли одінастій ві (6) рш указує іж кого с'е сподевайеш зераз (7) прібуде здоров а дванастій вірш указує іж (8) пісанійо слова пожйи прі собі нос''іт'і треба (9) пан бог ус''і справу на добро оброт'іт' (10) < нух бей гамбер 'елейгн сселама дже'ефер садик > бож (11) йа би ласка над нїм мовіл ти господару о чом (12) полецанійо майеш іс тойі полецк'і ніц добро (13) го не покаже пот'ерпи тогді от неприят'ела бог (14) вузволіт' ку тому с''ветий < ебду аллаг ебба зовіч >

46а (1) мовіл ти господару твуйа плоніта от ат(?)е (2) рет' звезді усходіт' первуй вірш ука (3) зує іж подорожній хтос' прібудет' здо (4) ровуй услішіш і врадуєш а другій вірш (5) указує штос'' з рук твайїх вушло мабіт' (6) зес'' до рук тіле очима не бачіш добрейс (7) варота отвурат' урадуєш а третій вірш (8) указує іж от повиноватіх неприяз'не майеш (9) тобе чінат'ца прійат'елмі а нутром не тек мус'лат' (10) чет'вертій вірш указує іж малітвуйу отца (11) і матк'і добра с'а покаже урадуєш патій вірш (12) указує іж от сінов от дочок доброго с'е (13) дочекаєш а хтос'' пребуде убачіш і вра (14) дуйеш шостій вірш указує іж штос''

46б (1) з рук твайїх вішло або бидлом чімже колве мабіт' (2) зес'' до рук урадуєш с'емуй вірш указує (3) іж 'об одну невесту по свата вказує ніжлі (4) твуйа звірхнос'' т' мабіт' а т'ен с'е не причом (5) зстанет' 'ос'муй вірш указує іж 'одна зева (6) да або шкода указує біт' с''іротем седеку дай (7) пан бог т'ебе ус''т'ережет' деватій вірш указує (8) іж 'от когос' зічнос''т' покаже чого с'е (9) сподевайеш і барздо урадуєш дес'атій вірш (10) указує іж з велкого місца тобі доброс''т' по (11) каже урадуєш і на час смут'ішс'е а пред

с'є (12) мабіт' вудле твуйі міс'лі одінастій вірш (13) указує майєш за собою неприяг'єла пре то со (14) бі піс'ма поже до ус'єлак(ій) справі при бо (15) жєй ласце мабіт' < ше'їб бєй гамбер

47а (1) 'єлейги ссєлам дже'єфєр садік > пожеа бє ласка на (2) нїм мовіл тє гєсподару о том відаї іж (3) справу позєпадла пот'єрєбє от ус'їх неприяг'єл бєг вузваліт' ку тому с'ветий < єбду (5) аллаг єбба зовіч > мовіл тє гєсподару (6) твєяя плєжіта от с'єд звєздї усходіт' (7) первїй вірш указує іж маїє(ш) зє собо (8) їу неприяг'єла чївіт'ца тобї прїят'єлом а їон (9) нагоршій неприяг'єл нє буд безбєчєн (10) а другїй вірш указує іж т'є штос'' із ру (11) к вішло мабіт' зєс'' до рук урадуєш (12) а трєт'їй вірш указує іж 'от повїнова (13) тіх (л)їц фартуни нє маїєш хот'а бє тє їм (14) у мєд 'умочівші по устєм помазєв і то зє

47б (1) отруту бачат' нїжлі бєг т'єбє от чоғос'' 'обра (2) дує чєт'вєртїй вірш указує іж малітвуйу (3) отца і матк'ї добра дочєкаїєш і врадуєш (4) патїй вірш указує іж 'от сїнов 'от дочо (5) к довго дочєкаїєш і ласк'ї спанс''-коїй (6) шєстїй вірш указує іж 'от брата або от (7) хлопа їакоғω фартуна ку пожітку поткаїє (8) сємуй вірш указує іж през сон штос'' (9) відел то на радос''т' покажє ос'муй вірш (10) указує іж коғос'' варуєш нїц нє руп(сі'є) (11) мабіт' твуйа звїрхнос''т' а нєт' нє прєчєм с'є (12) зєстєнє деватїй вірш указує іж гдїс'' (13) поїїдєш і тїм вєлє фартуни убачиш і врадуєш (14) дєс'атїй вірш указує іж с аднїм члєвікєм

48а (1) зєс'ул 'от того варуєш бє злїй а дванєстїй (2) вірш указує іж пан бєг ус'їя справу на (3) добро оброт'їт' бєжє даї то < їусуф (4) бєй гамбер єлейги ссєлам дже'єфєр садік > бє (5) жїя бї ласка над нїм мовіл тє гєсподару (6) твуйа плєніта шчєс'' лїва прїят'єлї удачнї (7) а неприяг'єлї смутнї будут' мабіт' вєд (8) лє міс'лі твуйі ку тому с'ветий < єбду аллаг єбба (9) зовіч > мовіл твуйа плєніта от к'унус'' з' (10) вєздї усходіт' перву(ї) вірш указує іж (11) штос'' з рук тв(у)їх вушло мабіт' зєс'' (12) до рук барзєдо урадуєш а другїй ві (13) рш указує іж т'ї одна дорога покажє (14) їєз'да їїд мабіт' фартуна добрє здорєв

48б (1) 'їзїз'дїш а трє(є)т'їй вірш указує іж 'о што бєга пожє (2) їєш мабіт' прї бєжєй ласцє чєт'вєртїй вірш (3) указує іж їєс'лї што з рук вушло пре то сєдєку даї (4) бє малїй датєк вєлку шкєду отдєлаїєт' патїй (5) вірш указує іж 'от сїнов 'от дочєк барзєдо ура (6) д(у)їєш шєстїй вірш указує іж 'одного члє (7) віка убєгаїєш у тої мєрї із стрєнї ку пожітку (8) маїє бїт' с'ємуй вірш 'указує іж їакобї на о (9) с''їдлєст' вєжіш або на отмінє їакож колвє (10) оброт'їт'ї хочєш і с того т'єж урадуєш 'ос'муй (11) вірш указує іж 'от одного члєвіка вару (12) їєш барзєдо на стєїт' деватїй вірш указує (13) іж у нєчї през сон відаїєш на ранїю зєбїваїєш

49а (1) по том не рупс'е на радос''т' 'оброт'іт' дес'атій (2) вірш указує іж т'і одна зевада покаже пре то (3) седеку дай тейе зевада от т'ебе далеко станет' (4) 'одінастій вірш указує іж наживат'і рупес''т' (5) майеш а с то(й) рупес''т'і собі зеваду чініш (6) мус'ліш чі с'ак або так буде ніц не рупс'е мабіт' (7) прі божей ласце а два(на)стій вірш указує іж (8) йес'лі майеш на собі долго помінок або о (9) брок йак 'оплат'іш шчас'ліву і обрадува (10) но майе біт' < з'ек'ерийа бей гамбер 'елейги сселама (11) дже'ефер садик > божія бі ласка над нім мовіл (12) ти господару твуйа міс'л добра от того (13) бог вузваліт' йакож йеноса пророка дейба (14) біла преглинула і там йему с''мерт'

49б (1) настала бог йего здороваго визваліл проз'ба (2) йего до бога дошла і т'ебе бог'ос''т'ереже прійат'ели (3) удачни а непрійат'елі смутни будет' ку тому с''ветей (4) < ебду аллаг ебба зович > мовіл ти господару (5) іж тебе з великого месца із строні фар (6) туна покаже і ку пот'с'т'евас''т'и 'а другій вірш (7) указує іж тобі коріс'т' 'або будлом 'або чім (8) колве до рук майе біті урадуєш (9) 'а трет'ій вірш указує іж хтос' подоро (10) жній пребуде услішіш і врадуєш чет'вертій (11) вірш указує іж на одну реч полещайеш (12) і невінне с'е смут'іш ніц не руп с'е на оокх урадуєш (13) патій вірш указує пан бог тобі діт'а іств

50а (1) оріт' і шчас'ліву будет' а йеще от одного (2) хлопа 'або от брата 'або от йакого чловіка (3) із строні фартуна ку пожітку покаже (4) шостій вірш 'указує іж 'от невесты (5) средной не мала ні велика доброс''т' покаже вуд (6) ле твуйі мус'лі урадуєш с'емуй вірш указує (7) іж с одного месца йакуйс'' надію ма (8) йеш і міс'ліш чі тек або с'ак буде ніц не рупс''а (9) прі надііи зестанеш 'ос'муй вірш указує (10) іж майеш гдіс'' поїхат'і йід добр (11) здо(ро)в ізійз'діш почс''т'іве деватій (12) вірш указує іж т'і пан бог 'із ненаде (13) жного месца хелалній пожіток прів

50б (1) лашчіт'і урадуєш дес'атій вірш указує іж 'одно по (2) мішленіу майеш добройо помушленіо мабіт' ведле твуйі (3) міс'лі од(і)настій вірш 'указує іж 'от того фалу то (4) бі вела фартуни покаже 'а дванастій вірш указує (5) іж ус'і справу на добро оброт'іт' 'і двух с''ве (6) тов парсуна мабіт' йасна боже дай то < давид (7) бей гамбер 'елейги сселама дже'ефер садик > божія (8) би ласка над нім мовіл ти господару с'емун (9) чуйе тобі іж мабіт' вудле твуйі міс'лі і т'еж 'о чо (10) м зегадано прожне с'е рупіт'і ніц не руп се майес'' (11) радоват'і прі том с''ветій < 'ебду аллаг 'ебба зович > (12) мовіл ти господару (твуйа) плоніта от з'укул звезді (13) усхолдіт' 'іж йес'либи о хоробу і на помоч (14) будет' 'і сон мабіт' шчас''лівуй 'а другій вірш

51а (1) указує іж 'от одного прійат'ела 'або от брата то (2) бі доброс''т' покаже урадуєш 'а трет'ій вірш (3) указує іж т'і пан бог із ненадежного месца хела (4) лній скарб прілашчіт' чет'вертій вірш (5) указує іж 'отности среніе не мала ні велика тобі (6) вела фартуні покаже патій указує іж за тиз'ден (7) 'або бліжей штос'' добрейе услішіш і враду (8) йеш шостій вірш указує іж

майеш (9) долг пуст отпус'т' іт' двух с''ветов па (10) рсуна ма біт' ус''і справу утворат' с'емуй (11) вірш указуйе іж (у) кълко днах барздо на жі (12) вѡт'і рупес''т' 'ужівайеш 'але ніц не руп с'е (13) іж бог мілос''т'івуу веле фартуни ку пожі (14) тку дас''т' тога на радос'с'' 'оброт'іт'

516 (1) поже дай то ос'муй вірш указуйе іж варуй с'е (2) так'іх хто твуй хляб сол 'ужівайет' 'іж бі т'о (3) бі шкоді не вчінлі деватій вірш указуйе іж стра (4) шнійі сні відайеш ніжлі на радос''т' бог 'об (5) рачацет' дес'атій вірш указуйе іж 'одну (6) полецку майеш і с тойі полецк'і барздо ура (7) дуйеш 'одінастій вірш указуйе іж пан бог (8) тобі йез'ду указуйе йакобі дорогу бо праці (9) ужівеш 'о пос'лей мабіт' фартунно 'а двана (10) стій вірш указуйе іж зе собойу неприяа (11) т'ела майеш пре то прі собі піс''ме божйо (12) нос'' 'а гді будеш нос'іт'і ус''о тобі зру (13) чно мабіт' боже дай то < с''улейман бей га (14) мбер'елейги сселама дже'ефер садик > божья би

52а (1) ласка над нім мовіл ти господару о чом (2) йес'' загадал майес'' міт'ідес'ет'еро пот'ер (3) пенія напервей полецайеш у дорогу до по (4) ніделка т'ерпі прі том с''ветій < 'ебду аллаг 'ебба за (5) віч > мовіл ти господару твѡйа плоніта хемел (6) 'от мемт'іх з'везді усходіт' первуй вірш (7) указуйе іж 'от одного діла або о што ко (8) 'а ве міс'ліш чі тек або с'ак буде рупіс''с'е лоде (9) чи ніц не руп с''е іж на окол 'урадуеш (10) а другій вірш указуйе іж штос'' (11) з рук твѡйіх вушло зес'' мабіт' до рук (12) барздо урадуеш а трет'ій вірш (13) указуйе іж ото злого теваріша варуй с'е

526 (1) іж т'і міс''літ' 'о шкоду чет'вертій вірш указуйе (2) іж што рукоюу свойейу уробіш тобі майе біт'і (3) фартунно ти господару с'уйу полецку котору (4) йу зегадал добра убачіш полецка майе біт' певна (5) урадуеш патій вірш указуйе іж 'от сінов 'о (6) т дочок фартуну убачіш шостій вірш (7) указуйе іж 'одін чоловік т'ебе з дороги звѡ (8) діт' неймайс'е зе йего наукоюу неприяг'ела набуде (9) ш с'емуй вірш указуйе іж 'об одну невесту (10) із мужчінойу неприяаз'не покаже бог мілос''т'іві (11) й т'ебе ос''т'ереже ос'муй вірш указуйе іж 'о (12) т одного скупого чоловіка варуй с'е бар (13) здо злій деватій вірш указуйе іж т'обі (14) одна дорога покаже ид дорога щчас''ліва

53а (1) майе біт' здоров із'йіз'діш 'і врадуеш (2) дес'атій вірш указуйе іж 'от бога жаданйо ма (3) йеш богу хвалу довай майе біті доход (4) но одінастій вірш указуйе іж тебе от ве (5) лкого чоловіка фартуна покаже і ку пот'с''т'іва (6) с''т'і а дванастій вірш указуйе іж прі (7) пожевій ласце во''елакойо жеданйо ма біт' (8) доходно боже дай то < (аййуб) бей гамбер (9) 'елейги сселама дже'ефер садик > божья би ласка (10) над нім мовіл ти господару с'уйу полецку (11) што йес''і зегадал треба міс''ец пот'ерпіт'і (12) бог мілос''т'івій а споможе

ку тому с'ве (13) тій < 'бду аллаг 'ебба завіч > мовіл ти госпо (14) дару твояй плоніта от кемер звезді

536 (1) усходіт' первуй вірш указує іж тобі одна доро (2) га покаже не йд бо недобра іс тойі дорогі шкода по (3) каже а другій вірш указує іж тобі у торгowlі купіт'і (4) і продат'і фартуна покаже урадуєш а трет'ій вірш (5) указує іж майєш двулічного прійат'ела варуй с'е (6) жебіш 'от него шкоді не міл не буд безпечен чет'вер (7) тій вірш указує іж(?) одном чоловіце барздо (8) ке-хайєш і йго зебегайєш а в той мері зевжді (9) утрачайєш ніжлі опос''лі майєш фартуно (10) патій вірш указує іж 'іс того фалу барздо (11) урадуєш шостій вірш указує іж йєс'' (12) 'і с к'ім у гнозе шол 'от того варуйєш бо злій (13) с'ємуй вірш указує іж т'обі от одного члові (14) ка шкода покаже не буд безпечон 'ос'муй вірш

54a (1) указує іж на кого с'е сподавайєш у том пра (2) влі не маш і йему свайн пріваді не поведай і о (3) т того шкоді сподавай с'е деватій вірш (4) указує іж два міс''єці справа йєшче зєпадла (5) у руку нейдет' пре то нос''і біс'ма боже нос''і (6) зєпадліє справи с'е утвoрат' урадуєш дес'а (7) тій вірш указує іж 'об одно діло чого (8) с' бойішс'є і мовіш не відаю йако бі майє біт' (9) чі с'ак чі тек не руп с'є на окох урадуєш 'одіна (10) стій вірш указує іж 'ото злого сус'єда (11) веруйєш барздо злій шукаєє прічіні йако (12) бу шкоді до-вес''т'і а дванастиій вірш (13) указує іж бог мілос''т'івій ус''і справи на

54b (1) добро оброт'іт' боже дай то < мусей бей га (2) мбер 'елейн сє-лам дже'єфер садік > божйа би ласка (3) над нїм мовіл ти господару ко(то) рію полецку ма (4) йєш недобра пот'єрпн тогді от н(є)прійат'єла бог візваліт' ку тому е''ветій < 'бду аллаг 'ебба зовіч > (6) мовіл ти гасподару твояй плоніта от ата(?)вет' (7) звезді усходіт' первуй вірш указує іж бог (8) мілос''т'івій т'єбе от одной беді ос''т'єреже вєла богу (9) хвали чїни а другій вірш указує іж 'одна на (10) віна покаже добрайа навїна урадуєш 'удачєн будє (11) ш а трет'ій вірш указує іж т'обі ус''і (12) прійат'єлі двулічніє от нїх варуйс'є чет'вертій (13) вірш указує іж 'одна т'єжба або посвара (14) покаже у йа(х)ій спадок ніжлі опос''ле

55a (1) твояй звірхнос''т' ма біт'і а т'єн непрічом зєстане (2) патій вірш указує іж йєс''лі холостій женіт'ба (3) майє біт' а йєс''ліи невєста іно замуж пойдє і фартуна (4) сє ввдіт'и будє шостій вірш указує іж о (5) дїя чловік (6? н?) і што украдє албо застієт' за (6) с'' майєт' до рук твояйх прійтї але іж з вє (7) лікоу труднос''т'їу с'ємуй вірш указує іж (8) т'єбе пан бог 'от одного лихого чоловіка (9) от' йєго злос''т'и ос''т'єреже ос'муй вірш (10) указує іж на одну дороу поїхал хтос' (11) до т'єбе йавно у добром здоровї прїбудє (12) удачє(н) будєш деватій вірш указує із нєна (13) дежного месца пан бог пожіток дас''т' (14) велмі удачон будєш део'атї вірш ука

556 (1) зуйе іж тобі пан бог дит'а дас''т' будеш радовал (2) 'одінастій вірш указує іж ти' от велкого (3) чоловіка іс строні його покаже удачон (4) будеш 'а два(на)стій вірш указує іж (5) пан бог ус''елакойо діло на добро о (6) брот'іт' амин.

Примечания

41. *Текст начинается „бисмалой“ на арабском: „Во имя аллаха милостивого и милосердного, слава аллаху, господину миров, и благославения Мухаммеду и всем его родственникам“; здесь и в дальнейшем знаками < > отграничены арабские и арабско-турецкие вкрапления.

Транскрипция арабских слов рукописи и их перевод выполнен ст. науч. сотрудником кафедры балтийской филологии ВГУ Л. Палмайтисом, которого мы искренне благодарим.

41б. *Здесь и в дальнейшем в обращении к пророку называется сначала его имя (на арабском, иногда в турецкой огласовке), затем следует его величание по-турецки (бей гамбер „милостивый господин“), завершающееся здравницей по-арабски („мир ему, праведный Джафар“).

Подробный комментарий к публикуемому тексту предполагается дать в отдельном исследовании, посвященном языку китаба КУ-1446.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

Автонович, 1968 – Автонович А. К. Белорусские тексты, писанные арабским письмом. – Вильнюс: ВГУ, 1968. – Ротапринт.

Dziadulewicz, 1929 – Dziadulewicz S. Herbarz rodzin tatarskich w Polsce. – Wilno: s. I., 1929.

Szynkiewicz, 1932 – Szynkiewicz J. O kitabie. – Rocznik tatarski, 1932, I.

*Вильнюсский государственный университет
им. В. Капсукаса
Кафедра русского языка*

Декабрь, 1983